

БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМДА МАТННИ ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ МЕТОДИ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ

Х.Л.Атаджанов – физика-математика фанлари номзоди
ЎзР ФА ҚҚБ Қорақалпоқ табиий фанлар илмий тадқиқот институти

Н.С.Абдуразакова – стажёр ўқитувчи

Ажсиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: таълим, баҳолаш, ўқиш саводхонлиги, метод, педагогик тажриба, матн, тажриба, назорат.

Ключевые слова: образование, оценка, грамотность чтения, метод, педагогический опыт, текст, опыт, контроль.

Key words: education, assessment, reading literacy, method, pedagogical experience, text, experience, control.

Кириш. Бошланғич синфларда ўқиш саводхонлиги дарсларининг муваффақияти қўланилаётган методларнинг ва воситаларнинг самарадорлигига боғлиқ бўлиб, ўқувчиларнинг ўқиш саводхонлигини ривожлантиришда муҳим ўрин эгаллайди. Мақолада шундай методлардан бири матнни таҳлил қилиш методининг самарадорлигини баҳолаш усуллари кўриб чиқилади [1, 2].

Янги таълим методи самарадорлигини баҳолашда педагогик тажриба қўлланилади. Одатда педагогик тажрибада икки гуруҳ - тажриба гуруҳи ва назорат гуруҳи қатнашади [3]. Бу икки гуруҳни танлаб олишда ўқувчиларнинг билим даражаларини бир хил бўлишига этибор қаратиш керак. Бир чорак давомида янги таълим методи тажриба гуруҳига қўлланилади. Назорат гуруҳида ўқитиш одатдаги усулда амалга оширилади. Шу давр сўнггида тажриба ва назорат гуруҳларидаги натижалар таққосланиб педагогик тажрибанинг асоси бўлган янги методнинг самарадорлиги тўғрисида ҳулоса чиқарилади.

Матнни таҳлил қилиш методини самарадорлигини аниқлашда ўқувчиларни билими уч баллик тизимда баҳоланди.

Уч баллик баҳолаш тизимида ўқувчилар билими қуйидагича баҳоланади:

1 балл – Тўғри жавоб йўқ ёки мутлақо нотўғри;

2 балл – Қисман тўғри жавоб;

3 балл – Тўлиқ тўғри жавоб.

Юқори билимга эга ўқувчиларни 3 балл, ўрта билимга эга ўқувчиларни 2 балл ва паст билимга эга ўқувчиларни 1 балл билан баҳолаймиз. Бу баҳолаш тизими ўқувчиларни уч гуруҳга - юқори, ўрта ва паст кўрсаткичга эга ўқувчилар гуруҳига ажратади.

Тажриба бошида тажриба гуруҳидаги ўқувчининг олган баллини $X^{(0)}$ деб белгилаймиз. $X^{(0)}=1$ бўлса, ўқувчи паст кўрсаткичга; $X^{(0)}=2$ бўлса, ўқувчи ўрта кўрсаткичга, $X^{(0)}=3$ бўлса, ўқувчи юқори кўрсаткичга эга эканлигини билдиради. Паст, ўрта, юқори кўрсаткичга эга бўлган ўқувчилар сонини мос равишда $n_1^{(0)}, n_2^{(0)}, n_3^{(0)}$ деб белгилаймиз. Шунда $n = n_1^{(0)} + n_2^{(0)} + n_3^{(0)}$ тажриба гуруҳидаги барча ўқувчиларни сони бўлади.

Тажриба охирида тажриба гуруҳидаги ўқувчи олган баллни $X^{(1)}$ деб белгилаймиз. Шунга мос равишда паст, ўрта, юқори кўрсаткичга эга бўлган ўқувчилар сонини $n_1^{(1)}, n_2^{(1)}, n_3^{(1)}$ деб олсак, уларнинг йиғиндиси тажриба гуруҳидаги барча ўқувчиларни сонига тенг бўлади $n = n_1^{(1)} + n_2^{(1)} + n_3^{(1)}$.

Нazorat гуруҳидаги ўқувчи олган бални $Y^{(j)}$ ва уларга мос ўқувчиларнинг тақсимланишини $m_1^{(j)}, m_2^{(j)}, m_3^{(j)}$ орқали белгиласак, у ҳолда $m = m_1^{(j)} + m_2^{(j)} + m_3^{(j)}$ назорат гуруҳидаги барча ўқувчиларни сони бўлади. Бунда назорат бошида $j=0$

ва назорат охирида $j=1$ бўлади. Натижада 4 та вариацион қаторга эга бўламиз. Уларни қуйидаги жадвал шаклида тасвирлаш мумкин (Жадвал 1.):

Жадвал 1. Гуруҳ ўқувчиларининг олган баллари бўйича тақсимланиши

Кўрсаткич номи	Балл	Тажриба гуруҳи		Нazorat гуруҳи	
		Тажриба бошида, $X^{(0)}$	Тажриба охирида, $X^{(1)}$	Нazorat бошида, $Y^{(0)}$	Нazorat охирида, $Y^{(1)}$
Паст	1	$n_1^{(0)}$	$n_1^{(1)}$	$m_1^{(0)}$	$m_1^{(1)}$
Ўрта	2	$n_2^{(0)}$	$n_2^{(1)}$	$m_2^{(0)}$	$m_2^{(1)}$
Юқори	3	$n_3^{(0)}$	$n_3^{(1)}$	$m_3^{(0)}$	$m_3^{(1)}$
Йиғиндиси		n	n	m	m

Агар $n \geq 100$ ва $m \geq 100$ бўлса, $X^{(0)}, X^{(1)}, Y^{(0)}, Y^{(1)}$ миқдорларни нормаль тақсимланган тасодифий миқдорлар деб қараш ва математик статистиканинг таҳлил усуллари қўллаш мумкин [4].

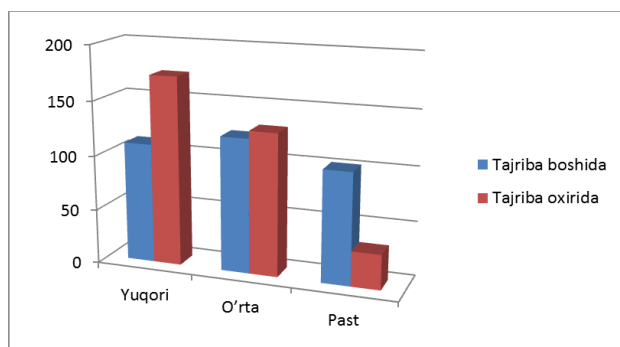
Бошланғич синфларда ўқиш саводхонлиги дарсларини ўқишда матнни таҳлил қилиш методи қўллаш таълим самарадорлигига қандай таъсир этишини ўрганиш мақсадида тажриба ва назорат гуруҳлари учун турли мактаблардан ўқувчилар танлаб олинди

Педагогик тажрибанинг натижасида олинган маълумотлар Жадвал 2 да берилган.

Жадвал 2. Гуруҳ ўқувчиларининг олган баллари бўйича тақсимланиши

Мактаб	Тажриба гуруҳида ўқувчилар сони	Нazorat гуруҳида ўқувчилар сони	Жами ўқувчилар сони
Нукус, 34-мактаб	55	54	109
Чимбой, 19-мактаб	52	50	102
Кегейли, 9-мактаб	55	58	113
Мўйноқ, 10-мактаб	57	58	115
Навойи, 31-мактаб	53	54	107
Хоразм, 1-мактаб	63	55	118
Жами:	335	329	664

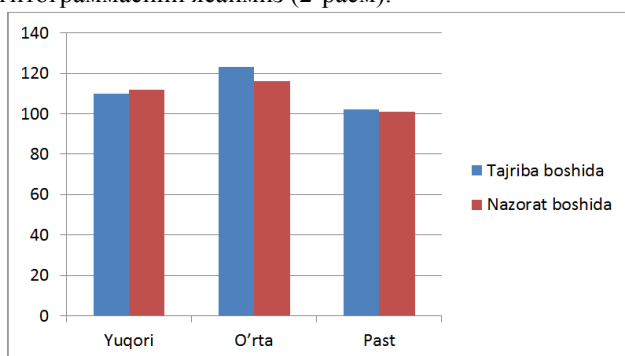
Самарадорликни баҳолашда бу маълумотларни график усулда таққослаш, яхши натижа беради. (1-расм). Бу расмдан янги таълим методи самарали эканлиги келиб чиқади.

1-расм. Таълим самарадорлигини ортганини кўрсатувчи график

Тажриба бошидаги маълумотлар билан назорат бошидаги маълумотларни таққослаганда, улар бири-биридан кам фарқ қилгандагина тажриба охиридаги маълумотлар назорат охиридаги маълумотлар билан таққосланиб янги ўқитиш методининг самарадорлиги тўғрисида хулоса чиқариш мумкин. Акс холда ҳатolikга йўл қўйилади.

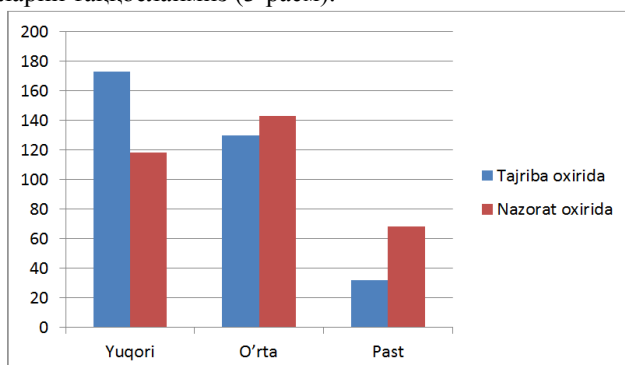
Тажриба ва назорат бошидаги маълумотларнинг гистограммасини ясаймиз (2-расм).

2-расм. Тажриба ва назорат бошидаги маълумотлар

Бу графикдан тажриба гуруҳи ва назорат гуруҳи учун танлаб олинган ўқувчиларнинг билим даражалари деярлик бир хил эканлиги кўриниб турибди. Бу H_0 : «Тажриба ва назорат гуруҳидаги ўқувчилар бир бош тўпладан танлаб олинган» гипотезаси бажарилганда тўғри бўлади. Гипотезани тўғрилигини исботлаш Стъюдент критерияси ёрдамида амалга оширилади. Стъюдент критериясига кейинроқ тўхталамиз ва бу гипотезани тўғрилигини, яъни тажриба ва назорат гуруҳлари тўғри танлаб олинганлигини исботлаймиз.

Тажриба ва назорат гуруҳлари тўғри танлаб олинган деб ҳисоблаб тажриба ва назорат охиридаги маълумотларни таққослаймиз (3-расм).

3-расм. Тажриба ва назорат охиридаги маълумотлар

Юқори балл олган ўқувчилар сони ортиб, паст балл олган ўқувчилар сони камайган. Бу таълим самарадорлигини ортганини билдиради.

Тажриба ва назорат гуруҳларидаги ўқувчиларнинг сони тенг бўлганда, яъни $n=m$ бўлганда янги методнинг самарадорлигини сонли баҳолашда гуруҳларидаги ўқувчиларнинг тўплаган умумий балларини фойдаланиш мумкин.

Тажриба ва назорат гуруҳидаги ўқувчиларнинг охириги умумий баллари мос равишда 811 ва 708 га тенг:

$$\sum_{i=1}^3 X_i^{(1)} n_i^{(1)} = 3 \cdot 173 + 2 \cdot 130 + 1 \cdot 32 = 811$$

ва

$$\sum_{i=1}^3 Y_i^{(1)} m_i^{(1)} = 3 \cdot 118 + 2 \cdot 143 + 1 \cdot 68 = 708$$

Тажриба ва назорат гуруҳидаги ўқувчилар сони тенг эмас (335 ва 329) бўлганликдан самарадорликни умумий балл билан баҳолай олмаймиз.

$n \neq m$ бўлганда таълим методининг самарадорлиги ҳар бир ўқувчи олган ўртача балл ёрдамида аниқланади. Ҳар бир гуруҳидаги ўқувчиларнинг олган ўртача балли мос вариацион қаторларнинг ўрта қийматларига тенг бўлади:

Тажриба бошида:

$$\bar{X}^{(0)} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^3 X_i^{(0)} n_i^{(0)} = \frac{1}{335} (3 \cdot 110 + 2 \cdot 123 + 1 \cdot 102) = 2,0239$$

Тажриба охирида:

$$\bar{X}^{(1)} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^3 X_i^{(1)} n_i^{(1)} = \frac{1}{335} (3 \cdot 173 + 2 \cdot 130 + 1 \cdot 32) = 2,4209$$

Назорат бошида:

$$\bar{Y}^{(0)} = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^3 Y_i^{(0)} m_i^{(0)} = \frac{1}{329} (3 \cdot 112 + 2 \cdot 116 + 1 \cdot 101) = 2,0334$$

Назорат охирида:

$$\bar{Y}^{(1)} = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^3 Y_i^{(1)} m_i^{(1)} = \frac{1}{329} (3 \cdot 118 + 2 \cdot 143 + 1 \cdot 68) = 2,152$$

Тажриба бошида ва назорат бошидаги ўрта қийматлар бири-биридан жуда кам фарқ қилади:

$$\bar{\rho}_{Y^{(0)}X^{(0)}} = \bar{Y}^{(0)} - \bar{X}^{(0)} = 2,0334 - 2,0239 = 0,0095$$

Бу педагогик тажрибадан олдин тажриба ва назорат гуруҳидаги ўқувчиларининг билим даражалари деярлик бир хил бўлганини билдиради. Энди тажриба охири ва назорат охиридаги ўртача балларни фарқини аниқлаймиз:

$$\bar{\rho}_{X^{(1)}Y^{(1)}} = \bar{X}^{(1)} - \bar{Y}^{(1)} = 2,4209 - 2,152 = 0,2689$$

Бу матин таҳлили методини қўллаганда таълим самарадорлиги 0,2689 ҳисса ёки 26,89% ортганини билдиради.

Ўқувчиларни олган баллини ўртача балл билан алмаштирганда йўл қўйиладиган хатolikни аниқлаймиз. Бу учун дастлаб вариацион қатор дисперсияси ҳисобланади:

Тажриба бошида:

$$S_{X^{(0)}}^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^3 (X_i^{(0)})^2 n_i^{(0)} - (\bar{X}^{(0)})^2 = \frac{1}{335} (9 \cdot 110 + 4 \cdot 123 + 1 \cdot 102) - 2,0239^2 = 0,6323$$

Тажриба охирида:

$$S_{X^{(1)}}^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^3 (X_i^{(1)})^2 n_i^{(1)} - (\bar{X}^{(1)})^2 =$$

$$= \frac{1}{335} (9 \cdot 173 + 4 \cdot 130 + 1 \cdot 32) - 2,4209^2 = 0,4348$$

Назорат бошида:

$$S_{Y^{(0)}}^2 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^3 (Y_i^{(0)})^2 m_i^{(0)} - (\bar{Y}^{(0)})^2 =$$

$$= \frac{1}{329} (9 \cdot 112 + 4 \cdot 116 + 1 \cdot 101) - 2,0334^2 = 0,6463$$

Назорат охирида:

$$S_{Y^{(1)}}^2 = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^3 (Y_i^{(1)})^2 m_i^{(1)} - (\bar{Y}^{(1)})^2 =$$

$$= \frac{1}{329} (9 \cdot 118 + 4 \cdot 143 + 1 \cdot 68) - 2,152^2 = 0,5423$$

Дисперсия хатоликлар квадратлари йиғиндисини аниқлайди. Дастлабки ўлчамга келиш учун квадрат илдиз олинади ва ўртача квадрат хатолик тушунчасига келинади:

$$S_{X^{(0)}} = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^3 (X_i^{(0)})^2 n_i^{(0)} - (\bar{X}^{(0)})^2} =$$

$$= 0,7952; S_{X^{(1)}} = \sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^3 (X_i^{(1)})^2 n_i^{(1)} - (\bar{X}^{(1)})^2} = 0,6594;$$

$$S_{Y^{(0)}} = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^3 (Y_i^{(0)})^2 m_i^{(0)} - (\bar{Y}^{(0)})^2} = 0,8039; S_{Y^{(1)}} =$$

$$= \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^3 (Y_i^{(1)})^2 m_i^{(1)} - (\bar{Y}^{(1)})^2} = 0,7364.$$

Гуруҳлардаги ўқувчиларнинг билим даражалари орасидаги фаркни баҳолаш учун вариация коэффицентини қўлланилади:

$$C_{X^{(0)}} = \frac{0,7952}{2,0239} \cdot 100\% = 39,2884, C_{X^{(1)}} = \frac{0,6594}{2,4209} \cdot 100\% = 27,2372$$

$$C_{Y^{(0)}} = \frac{0,8039}{2,0334} \cdot 100\% = 39,5354, C_{Y^{(1)}} = \frac{0,7364}{2,152} \cdot 100\% = 34,2187$$

Вариация коэффицентини қийматларидан билим даражаси ҳар хил бўлган ўқувчилардан гуруҳлар тузилгани келиб чиқади. Тажриба гуруҳидаги ўқувчиларда бу фарқ тажриба сўнгида 39,2884-27,2372=12,0512% камайган.

Стьюдент критериясини фойдаланиб юқоридаги H_0 гипотезани текшириш учун эмпирик қиймат қуйидаги формула ёрдамида ҳисобланади:

$$t_{эмт} = \frac{|\bar{X}^{(0)} - \bar{Y}^{(0)}|}{\sqrt{n \cdot S_{X^{(0)}}^2 + m \cdot S_{Y^{(0)}}^2}} \cdot \sqrt{\frac{n \cdot m}{n+m}} \cdot (n+m-2) =$$

$$= \frac{|2,0239 - 2,0334|}{\sqrt{335 \cdot 0,6323 + 329 \cdot 0,6463}} \cdot \sqrt{\frac{335 \cdot 329}{335+329}} \cdot (335+329-2) = 0,1537$$

Қийматлилиқ даражаси $\alpha = 0,05$ ва эркинлик даражаси $r = 335 + 329 - 2 = 662$ бўлганда Стьюдент тақсимотининг қийматлар жадвалидан $t_{кр} = 1,647$

критик қийматни аниқлаймиз. $t_{эмт} < t_{кр}$ бўлганликдан

H_0 : «Тажриба ва назорат гуруҳидаги ўқувчилар бир бош тўпландан танлаб олинган» гипотезасини бекорлаш учун ҳеч қандай асосга эга эмасмиз. Демак, тажриба ва назорат гуруҳлари $1 - \alpha = 1 - 0,05 = 0,95$ эҳтимолли билан тўғри англаб олинган. Бошқача айтганда, танлаб олинган тажриба ва назорат гуруҳларидаги ўқувчиларнинг билим даражалари орасидаги фарқ 5% дан ортмайди.

Кўрсаткичнинг бу интервалдан қиймат қабул қилиш эҳтимоли 1 га яқин қилиб олинади.

Педагогикада нормал тақсимланган X тасоддий миқдорнинг математик кутилмаси a ни ўртача квадрат хатолик ёрдамида баҳолаш кенг тарқалган. Бунда математик кутилма учун ишончлилиқ интервали

$$\bar{X} - t \frac{S_x}{\sqrt{n}} < a < \bar{X} + t \frac{S_x}{\sqrt{n}}$$

кўринишда бўлиб, $\delta = t \frac{S_x}{\sqrt{n}}$ баҳолаш аниқлиги, n

танлама ҳажми, $\bar{X}$ ўрта қиймат, t Лаплас функциясининг $\Phi(t) = \frac{1-\alpha}{2}$ тенглигини қаноатлантирувчи аргу-

менти. $\alpha = 0,05$ бўлганда $\Phi(t) = \frac{0,95}{2} = 0,475$ бўлади.

Лаплас функциясининг қийматлар жадвалидан $t = 1,65$ ни аниқлаймиз.

Ҳар бир гуруҳидаги ўқувчилар сони 100 дан кам бўлмаса, улар оладиган балл X миқдори нормал тақсимланган тасоддий миқдор деб қараса бўлади. Унинг ўрта қиймати ўртача баллни беради ва демак юқоридаги ишончлилиқ интервали ёрдамида тажриба ва назорат гуруҳидаги ўқувчиларнинг ўртача балларини интервалли баҳолаш мумкин экан.

Гуруҳлардаги ўқувчиларнинг ўртача балллари учун $1 - \alpha = 1 - 0,05 = 0,95$ эҳтимоллиги билан ишончлилиқ интервали қуйидагича бўлади:

Тажриба бошида: $1,9524 < a < 2,0953$

Тажриба охирида: $2,3616 < a < 2,4802$

Назорат бошида: $1,9605 < a < 2,1063$

Назорат охирида: $2,0852 < a < 2,2188$

Ишончлилиқ интервалларнинг жойлашишини геометрик тасвирдан тажриба охиридаги ўртача балл учун интервал баҳо, назорат охиридаги интервал баҳо билан устма- уст тушмаслиги ва барча интерваллар ўнгга жойлашганини кўриш мумкин.

Хулоса. Бу ўқиш саводхонлиги дарсларини ўтишда матнни таҳлил қилиш методини қўлланиш таълим самарадорлигини яхшилагинини билдиради. Самарадорликни баҳолашда бу маълумотларни график усулда таққослаш, яхши натижа беради. Мақолада шундай методлардан бири матнни таҳлил қилиш методининг самарадорлигини баҳолаш усуллари кўриб чиқилди.

Адабиётлар

1. Abdurazakova N.S. Baslawish tálimde tekst ústinde islew arqalı oqıwshılardıń sóylew hám erkin pikirlew qábletin rawajlandırıw. International scientific journal. Science Shine. Issue 1 Volume 1, ISSN 3030-377X, 15.01.2025. 130-140 p.

2. Abdurazakova N.S. Boshlang'ich ta'limda matn ustida ishlash orqali o'quvchilar nutqini va mustaqil fikrlash qobiliyatini o'stirish. International scientific-practical conference innovative development of science and education: new approach and research. October 5, 2024. 268-270-b. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13896917>.

3. Abdullayeva A., Nusratova H.Ch., Abdullayev F.A., To'rayev A.B. Umumiy pedagogika . – T.: «Fan va texnologiyalar», 2021. 117-b.

4. Афанасьев В.В., Сивов М.А. Математическая статистика в педагогике. – Ярославль: ЯГПУ, 2010. – С.76.

РЕЗЮМЕ. Мақолада ўқиш саводхонлиги дарсларини ўқишда матнни таҳлил қилиш методини қўлланиш ва бошланғич таълимда матнни таҳлил қилиш методининг самарадорлигини баҳолаш ҳақидаги маълумотлар берилган.

РЕЗЮМЕ. В статье представлена информация о применении метода анализа текста на уроках читательской грамотности и оценке эффективности метода анализа текста в начальном образовании.

SUMMARY. The article provides information on applying the text analysis method in reading literacy lessons and assessing the effectiveness of the text analysis method in primary education.

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI O'QITISHDA UMUMMILLIY QADIRIYATLAR MOHIYATI

G.B.Babasheva – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent*

D.Q.Jiyanbayeva – *magistrant*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: Umummilliy qadiriya, tarbiya, ma'naviyat, madaniyat, vatanparvarlik, interaktiv metod, yosh avlod, urf-odat, me'ros.

Ключевые слова: национальная ценность, воспитание, духовность, культура, патриотизм, интерактивный метод, молодое поколение, обычаи и традиции, наследие.

Key words: National value, education, spirituality, culture, patriotism, interactive method, young generation, customs and traditions, heritage.

Kirish. Har qanday millatning o'ziga xos madaniyati, tarixi va qadiriylari mavjud bo'lib, ular avloddan-avlodga o'tib, xalqning ma'naviy negizini tashkil etadi. Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ta'lim tizimi islohatlarining markazida aynan shu umummilliy qadiriylarni yoshlarga singdirish masalasi turadi. Ayniqsa boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda, ularning ongida vatanga muhabbat, milliy g'urur, mehnatsevarlik, odob-axloq kabi qadiriylarni shakllantirish ta'lim-tarbiyaning asosiy vazifasiga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan olib qaraganda, boshlang'ich ta'lim jarayonida umummilliy qadiriylarga asoslangan yondashuv, nafaqat bilim berish, balki komil insonni tarbiyalashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida "Fuqarolar O'zbekiston xalqining tarixiy, ma'naviy, madaniy, ilmiy va tabiiy merosini asrab-avaylashi shart. Tarixiy, ma'naviy, madaniy, ilmiy va tabiiy meros davlat tomonidan muhofaza qilinadi" [2] deb keltirilganligi bugungi kunda ma'naviy va madaniy qadiriylarning nechog'liq muhim ekanligini tasdiqlaydi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Har davrning aktual muammosi bu yoshlarni tarbiyalashdir. Chunki ertangi kelajak shu yosh avlodning bugungi olayotgan tarbiyasi, bilimiga bogliq. Bugungi globallashuv davrida yosh avlodlarni tarbiyalashda, o'qitishda va yetuk inson bo'lishda milliy qadiriylar mohiyati juda katta. Milliy qadiriylar, ular mansub bo'lgan xalqning tarixi, yashash tarzi, tili, urf-odatlari, manaviyati hamda madaniyati bilan uzviy bog'liq holda nomayon bo'ladi [4]. Ayniqsa maktabda boshlang'ich sinf o'quvchilarning ongiga milliy qadiriylarimizning mohiyatini singdirish kelajakda ularning shaxs sifatida har tarafлама shakllanishida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Maktab darsliklarida umummilliy qadiriylarimizning har biriga alohida to'xtab o'tish va o'rgatish o'quvchilarimizning qadiriylarga bo'lgan hurmat va muhab-

batini oshiradi. Umummilliy qadiriylar – bu urf-odatlarni, madaniyatni xalqning tarixini, an'analarni o'zida mujassam etgan manaviy merosdir. Bu qadiriylar bo'lsa insonning manaviy, axloqiy tarbiyasida muhim ro'l o'ynaydi. Ular shu jamiyatning o'ziga xosligini, madaniy yutuqlarini, diniy e'tiqodlarini, ijtimoiy hayot tajribasini o'zida aks ettiradi va jamiyatning turli sohalarida namoyon bo'lib, avloddan-avlodga o'tib keladi. Ayniqsa ularni yosh avlodlarga o'rgatish, avlodlar orasidagi manaviy ko'priklar bo'lib xizmat qiladi. Hozirgi kunda milliy qadiriylarni yosh avlodga o'rgatish muhim hisoblanadi.

Masalan Milliy tiklanish jarayonida milliy qadiriylar va madaniyatni tiklash olohada ahamiyatga ega bo'lgan. Chunki milliy qadiriylarni asrab avaylash har bir jamiyat uchun muhim hisoblanadi. Buning asosiy sababi o'tmishni anglamastan kelajak barpo etish naqadar mushkul ekanligi. Qadiriylarni tiklash orqali esa yosh avlod tarixni, madaniy meroslarni va millatga xos qadiriylarni qalban anglaydi, ularni asrab avaylaydi va u qadiriylar zaminida ulgayishiga imkon yaratiladi. Haqiqatdan ham milliy va ma'naviy boyliklar bir millatning butun o'tmishini, an'analarni, millatning tub mohiyatini o'zida mujassam etadi.

Boshlang'ich ta'lim darsliklarida milliy qadiriylarni o'rgatish, o'zligini va milliy g'ururini shakllantirishga, ularni begona madaniyatlardan ta'siridan himoya qilishga ya'ni milliy an'analimiz, qadiriylarimizdan uzoqlashib ketmaslikka yordam beradi. Umummilliy qadiriylarga esa tarixiy, madaniy, ma'naviy, diniy, ijtimoiy, ilmiy va ta'limiy qadiriylar kiradi. Har bir qadiriylarning mohiyatini o'quvchilarga anglatish ularni ma'naviy barkamollik ruhida tarbiyalaydi. Jumladan:

- tariyxiy qadiriylar xalqning barpo etgan tariyxiy obidalarini, o'tmish tajribasini, buyuk ajdodlari qahromonliklarini va mustaqillik uchun kurashlarini kelajak avlodga yetkazib, vatanparvarlik hissini uyg'otish mumkun;